

Sisäasiainministeriö
PL 26, 00023 VALTIONEUVOSTO
hare@intermin.fi
maahanmuutto-osasto@intermin.fi

Vähemmistövaltuutetun lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle ulkomaalaislain muuttamisesta koskien lasten säilöönottoa

Tässä esityksessä ulkomaalaislakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että lapsen säilöön ottamista koskevia säännöksiä tarkennettaisiin. Laissa kiellettäisiin ilman huoltajaa olevien lasten säilöönotto kokonaan ja säädettäisiin nykyistä yksityiskohtaisemmin perheidensä kanssa tulleiden lasten säilöönnotosta. Vähemmistövaltuutettu pitää ehdotettuja muutoksia ja niiden tavoitetta parantaa maahan saapuvien lasten ihmis- ja perusoikeuksien toteutumista erinomaisena ja kannatettavana. Haluamme kuitenkin lausunnossamme esittää eräitä tarkennuksia hallituksen esitykseen, sekä suosituksia sisäasiainministeriön *Ulkomaalaisten säilöönottoa koskevien säännösten tarkistaminen*-hankkeen jatkotyöskentelyyn.

Yleisiä huomioita

Esityksen alkuun on ansiokkaasti kirjattu lapsen oikeuksia ja lasten säilöönottoa koskevat kansainväliset velvoitteet ja suositukset, jotka on otettava huomioon kansallisia lakeja laaditettaessa ja sovellettaessa. Myönteistä esityksessä on myös ”lapsi” termin käyttäminen. Lainsäädännössä onkin enenevässä määrin ryhdytty käyttämään YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen hengen mukaisesti käsitettä lapsi, jota koskevat myös lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaiset oikeudet. Vähemmistövaltuutetun kannan mukaan lapsi-sana pitäisi yhdenmukaisuuden ja selkeyden vuoksi ottaa käyttöön ulkomaalaislaissa kokonaisuudessaan, ellei ole erityistä perustetta erotella perheen alaikäiset ja täysi-ikäiset lapset.

Iän määrittämiseen liittyvät ongelmat

Esityksen perusteluiden mukaan henkilön iän ollessa epäselvä tulisi pyrkiä siihen, että häntä kohdeltaisiin lapsena, eikä häntä näin ollen otettaisi säilöön ennen kuin hänen ikänsä on oikeuslääketieteellisellä tutkimuksella selvitetty. Vähemmistövaltuutetun näkemyksen mukaan ilmaisu on epäselvä ja antaa sijaa tulkintoille. Kirjaus tulisi tehdä täsmällisemmin. Jos iästä on epäselvyyttä, lasta on kohdeltava alaikäisenä maasta poistamiseen saakka, ellei lääketieteellisellä iän-määrittäyksellä ole saatu riittävän selkeää näyttöä täysi-ikäisyydestä.

Säilöönoton tilastointi ja määrät

Esityksestä käy selkeästi ilmi tilastoinnin ongelmat. Siinä on kerrottu ainoastaan Metsälän säilöönottoyksikön tilastot, mutta ei poliisin ja rajan pidätystiloihin säilöön otettujen lukumäärää ja säilön kestoa. Vähemmistövaltuutettu pitää tärkeänä että hankkeen jatkovalmistelussa ratkaistaan tilastoinnin ongelmat. Tiedot säilöön otetuista poliisivankiloissa ja rajavartioston pidätystiloissa tulee kirjata ja tiedot tulee olla asianmukaisesti saatavilla.

Esityksessä pohditaan säilöönottokapasiteetin lisäämistä, koska nykyinen ei ole riittävä tarpeeseen nähden. Metsälän yksikkö on miltei poikkeuksetta täynnä. Säilöön otettuja ulkomaalaisia joudutaan

sijoittamaan yhä useammin poliisin tiloihin, minkä lain nojalla tulisi olla poikkeusmenettely. Hankkeen tulisi näkemyksemme mukaan analysoida sekä pyrkiä vähentämään syitä säilöönottojen lisääntymiseen. Turvapaikanhakijoiden määrään ei ole merkittävästi noussut ja on itse asiassa pari viimeistä vuotta ollut laskussa. Lisäksi olisi tärkeää saada tilastotietoa laissa olevien vaihtoehtoisten turvaamistoimien käytöstä ja lisätä niiden käyttöä säilöönoton ollessa viimesijainen turvaamiskeino.

Pykäläkohtaiset kommentit

Lapsen säilöön ottaminen (UlkL 122 §)

Säännöksellä kiellettäisiin ilman huoltajaa olevien lasten säilöön ottaminen sekä rajataan tilanteita, joissa lapsi voitaisiin ottaa säilöön huoltajansa kanssa. Vähemmistövaltuutetun näkemyksen mukaan esitys on kannatettava ja oikeansuuntainen. Lainkohdassa on tärkeä kirjaus säilöönoton viimesijaisuudesta. Sen mukaan muut turvaamistoimet on oltava selvitetty ja ne on todettu riittämättömiksi. Vähemmistövaltuutettu näkee kuitenkin haasteena viranomaisen selvittämisvelvollisuuden: Miten asiaa on selvitetty ja miten perustellaan muiden turvaamistoimien riittämättömyys. Näkemyksemme mukaan viranomaisen olisi perusteltava ja kirjattava syyt miksi vaihtoehtoisia turvaamistoimia ei voida käyttää.

Esityksen mukaan edellytyksenä lapsen säilöön ottamiselle olisi, että sosiaaliviranomaisen edustaja on antanut lausuntonsa lapsen edun toteutumisesta ja lausunto kirjataan lapsen omaan säilöönottopäätökseen. Lainkohdan perusteluissa on tarkemmin kuvattu sosiaalityöntekijän kirjallisen lausunnon sisältöä. Vähemmistövaltuutettu on eri yhteyksissä nostonut esiin ongelmia ja epäselvyyksiä sosiaalityöntekijän kuulemisesta lapsen säilöönoton yhteydessä. Esityksessä on kiitettävästi selkeytetty ja vahvistettu sosiaalityöntekijän roolia lapsen edun arvioinnissa säilöpäätöksissä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että lapsen säilössä pitämisen olisi oltava mahdollisimman lyhytkestoista. Lapsen säilöön ottamisen kestoa harkittaessa on punnittava toisaalta maasta poistamisen täytäntöönpanoon liittyviä näkökohtia ja toisaalta säilössäoloajan pitkittymisen haitallisia vaikutuksia lapsen ja hänen perheensä hyvinvoinnille. Säilöönoton pitkittyessä perheiden tilanne voi pahentua ja lapset saatetaan joutua sijoittamaan kiireellisesti lastensuojelujärjestelmän piiriin, jolloin maasta poistamisen täytäntöönpano saattaa viivästyä ja estyä kokonaan. Käsitys lyhytkestoisuudesta antaa sijaa tulkinnoille. Vähemmistövaltuutetun huolena on lasten säilöönottojen venyminen jopa kuukausien pituiseksi. Esitykseen olisi syytä kirjata kriteereitä ja tarkempaa ohjausta lainsoveltajalle. Esimerkiksi matkustusasiakirjat tulisi olla jo hankittuna ennen säilöönoton alkamista.

Säilöön ottamisesta päättäminen ja säilöön otetun sijoittaminen (UlkL123 §)

Vähemmistövaltuutettu pitää erinomaisena UlkL:n 123 §:n 5 momenttiin esitettyä muutosta, jonka mukaan huoltajansa kanssa säilöön otettua lasta ei voitaisi sijoittaa poliisin ja rajavartiolaitoksen pidätystiloihin.

Vähemmistövaltuutettu katsoo kuitenkin, että nykyiset tilat Metsälän säilöönottoyksikössä eivät sovellu lapsiperheille. Vähemmistövaltuutettu ja kansalaisjärjestöt ovat kiinnittäneet huomiota perheidensä kanssa säilöön otettujen lasten tilanteeseen. Tällä hetkellä Metsälän säilöönottoyksikössä lapsia pidetään samoissa tiloissa rikosperusteisesti säilöön otettujen henkilöiden kanssa. Valtuutetun tiedossa on tapauksia, joissa ongelmat ovat kärjistyneet yksinhuoltajaperheissä, kun lapsen huoltaja ei ole kyennyt pitämään huolta lapsistaan säilöönottoyksikössä. Vaikka säilöönottotujen lasten määrä on ollut verrattain alhainen, on Metsälän säilöönottoyksiköstä vuonna 2011 tehty viisi lastensuojeluilmoitusta. Säilöönottoyksikössä ei ole mahdollista eriyttää lapsiperheitä omalle osastolleen. Säilöön otettujen lasten oikeutta koulunkäyntiin ei nykytilanteessa kyetä varmistamaan. Myös lapsen oikeus leikkiin ja vapaa-aikaan toteutuu vain rajoitetussa määrin säilöönotto-olosuhteissa.

Vähemmistövaltuutettu kiirehtii työryhmää pohtimaan ja kehittämään asianmukaisia järjestelyjä säilöönnotetuille lapsiperheille, niin että lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen sekä muissa kansainvälisissä ihmisoikeuksia ja humanitaarista oikeutta koskevissa asiakirjoissa tunnustetut lapsen oikeudet toteutuvat.

Vähemmistövaltuutettu haluaa lopuksi kiinnittää ulkomaalaisten säilöönottohankkeen työryhmän huomiota haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden (mm. ihmiskaupan ja kiduksen uhrin) tilanteeseen. Heidät tulisi kyetä tunnistamaan mahdollisimman varhain, eikä heitä tulisi missään olosuhteissa sijoittaa poliisivankiloihin.

Vähemmistövaltuutetun sijainen

Toimistopäällikkö

Rainer Hiltunen

Ylitarkastaja

Päivi Keskitalo

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asiankäsitelyjärjestelmässä.
Sisäasiainministeriö SM 14.05.2012 klo 12.24. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.
